

Malka.

(Slika. Spisal E. Rubin.)

I. Med berači.

Med berači, ki so stali na izprehajališču in prosili vbogajme, je bila tudi Malka. Ljudje so hodili mimo; lepi, bogati in v svilo oblečeni, in so gledali s preziranjem na beraški trop.

„Še teh je treba“, govorili so glasno in v srcu, „da nam t berači motijo nedeljski izprehod. Povsod naletiš na to sodrgo, da človek kar veselje izgubi do izprehoda.“

Malka in drugi, ki so ž njo stali, so čuli take tožbe, a so vse prenašali tiho. Spremljevali so bogatooblečene, ošabne ljudi z žalostnimi pogledi po drevoredu in dalje, dalje tja iz mesta, kjer jih čakajo polne gostilne, kjer se mnogo je in pije, poje in se veseli. Vsi so vedeli, kam gredo ti srečni ljudje; a oni so morali stati ob poti in gledati za njimi z žalostnimi pogledi. Kadar pa je kdo beračev ztegnil roko in boječe šepnil svoj „prosim“, dobil je v dar zaničevalen, prezirljiv pogled in nejevoljno mrmranje mimoidočih. Malka se je bala teh pogledov in sezali so ji v srce. Solze so jo hotele zaliti, kadar je čula tisto nevoljno ime: berači, berači, ti nadležni berači! Takrat si je vselej hotela, da bi bila daleč, daleč proč; tam, kjer bi je nihče ne videl tako beraške, raztrgane, v zanošenih oblačilih, z zagorelim slamnikom na glavi. A globoko v srcu so bile njene želje, nihče jih ni videl od ljudi; samo, kedar so pogledavali njen blede obraz in s solzami zalite oči, so si mislili: „No, kaj je pa tej, ali je še premalo dobila?“ . . .

Zdelo se ji je, kot da ji je usojeno, da mora biti tu, kjer hodijo mimo trdosrčni ljudje v bogatih, svilnatih oblekah, z zlatnino okoli vratu, s prstani na rokah; ljudje, ki so na zunanje tako lepi, da si človek nehote poželi malo drobtino njih okraskov, da bi si jih kam nadel, a v srcu niso dobri in lepi . . .

Tako si je včasih mislila Malka: Ej, ko bi komu odpadla zapestnica, ko bi kdo izgubil kako tistih dragocenosti . . . Ona bi pobrala in hitro hitela za lastnikom in mu dala: „Nate, to sem našla, izgubili ste.“ In prejela bi morda lep, prijazen pogled, morda celo krajcar bi ji dal tisti z veselo roko, kar sicer daje z nevoljo in mrmranjem.

In res se je nekoč zgodilo, da je odletel prav vštric nje neki gospej zlat okrasek. A zagnali so se vsi drugi na isto mesto, in ko ga je Malka že pobrala, hoteli so ji ga vzeti, in nastal je krik in prepir; gospa pa se je nevoljna obrnila in rekla:

„Dajte sem, kanalja ti tatinska.“

Tako je bilo na izprehajališču zunaj mesta. Stala jih je cela vrsta. Bili so tam starčki lajnarji, ta brez roke, oni brez noge. Vrtili so svoje otožne lajne, vmes pa glasno z otožnim, kričečim, pretresljivim glasom prosili vbo-

gajme. Vkljub temu so malo dobili in nevoščljivo gledali drug drugzega. Bilo je tam dvoje kruljavih dečkov; hodila sta po bergljah, nastavljala se prav na cesto in molela mimoidočim klobuka prav blizu, da bi vendar kaj vrgli vanju. Sedel je tam mož srednje starosti, ki je molil mimoidočim pol odbite roke iz rokava, da bi jim vzbudil sočutje in usmiljenje. No, ljudje kot da so navajeni, niso niti hoteli videti niti slišati prosečih revežev. Čisto pri kraju drevoreda je sedela slepa šestnajstletna deklina; prebirala je po „slepih“ bukvah na ves glas psalme, vmes pa govorila svoje prošnje v lepih vedno ponavljajočih se besedah, ki so jih znali že vsi iz glave . . . Stara slabotna ženica je molila na molek in tiho čakala darov in usmiljenja. Bila je kot živa smrt, suha in sključena starka, onemogla in zapuščena. Ob njej je navadno stala Malka. Odkar je hodila sem, bila ji je kot mati. Obe sta bili tiho in čakali darov od dobrih ljudi . . . Tu je torej morala stati Malka; morala je, ker drugače ni mogla živeti, živeti pa je morala . . . Živela je s stricem; stric je bil sam revež in je pometal po mestnih ulicah. Stanovala sta oba pri starki, ki je vedno pila čaj z rumom; bili so že zunaj mesta. A stric je bil čuden mož; živel je nekaj časa zmerno, delal je pridno in je bil dober; a prišel je čas, ko se je čisto izpremenil, prišel je domov pijan in podil Malko iz hiše: „Pojdi in služi si kruha, jaz ne bom redil tujih otrok.“ A Malki je bilo šele enajst let, in kam je hotela? S stricem je navadno potegnila njena gospodinja in vpila, da je ona pri teh letih že služila, da je že sama živela in da ni bila nikdar drugim v nadlego. In Malka je morala prenesti vse, vse: očitanja, zmerjanja, psovke, celo pesti in šibe. A vse je prestala in se umaknila jezi strica in gospodinje.

Ko je bila še majhna, odpravil jo je stric beračit na ulico. Izpočetka ji je bilo hudo. Videla je druge, ki jim ni bilo treba prosjačiti. V hiši zunaj mesta je bilo več družin in otrok je bilo polno dvorišče. Bili so umazani in razcapani; a imeli so starše, očeta in mater, in njim ni bilo treba beračiti, dasi so bili reveži. Rada bi se bila Malka igrala z njimi, a oni so jo gledali po strani in jo zmerjali z beračico. In vendar niso bili oni nič drugačni kot ona; a imeli so starše, in ako jih je kdo zmerjal, so zajokali brikdo in hiteli v kuhinjo k materam in jim tožili: „Mama, glejte, zmerjajo me!“ In mama je prišla in razpodila z metlo in zmerjanjem vse druge, potem pa je navadno po hiši nastal prepir, ker se je potegnil vsak za svoje. Za Malko se ni nihče potegnil. Če so ji rekli beračica, morala se je tiho umakniti; včasih, izpočetka, je jokala in potožila gospodinji ali celo stricu, če je bil doma. A gospodinja in stric sta jo napodila, češ:

„Prav ti je, pa doma bodi!“ . . .

„Tu delaj“, vpila je gospodinja, „kaj pa postopaš?“ In Malka je dobila še par bunk od jeznih pesti svoje gospođinje; stric pa je navadno prižgal pipo, pljunil na stran in rekel:

„Fej, kaj pak ti bodo rekli kot to, kar si? Mir jim daj, pa ogni se jih, ko ne spadaš mednje.“

In tako je Malka ostala samaj povsod. Stric ji je rekel, da ne spada mednje, in oni so tudi to čutili in jo nagnali z beračico. A Malka ni jokala;

zdelo se ji je, da je prav tako. Seveda, ko bi bila imela očeta in mater, bi bilo tudi drugače, in če bi ji bil kdo kaj rekel, zatekla bi se bila k materi, in mati bi se bila zanjo potegnila . . . In ona se je bala vseh, vsem je bila v strahu in ubogala je vse. In, ko ji je gospodinja ukazala, naj gre na pot beračit od izprehajajočih se meščanov, udala se je in šla: prvič s težkim srcem, potem pa se je privadila.

„Prav je“, je rekel stric, „da ne boš postopala, si boš vsaj malo zaslužila; kolikor je, je dobro.“

In tako je stala prvič nekoč ob cesti. Tuji obrazi. Drugi berači so jo pogledavali nevoljno kot bi rekli:

„Še tebe je bilo treba!“

In takrat je prvič čula godrnjanje bogatih zoper reveže in videla njih jezne poglede.

„Taka mlada“, rekali so, „pa se že uči . . .“

Njo pa je bolelo srce, in solze so jo zalile. A prišel je dober človek in ji dal prvi krajcar. Bil je prvi denar, ki ga ni zaslužila in zbolelo jo je pri srcu. Hvaležno je pogledala darovalca, on pa je šel dalje nemeneč se zanjo. In tako je nabrala že prvi dan precej. Stric si je zvečer za tisto kupil tobaka, gospodinja pa čaja in ruma. Tako je postala Malka beračica. Vsako nedeljo je stala ob cesti med tistimi, ki so prosili mimoidoče darov, in prinašala denarja gospodinji in stricu. Poslej sta jo raje imela, in ni ji bilo treba poslušati očitanj in psovk. A pozneje sta se razvadila in zahtevala vedno več, in če je kdaj prinesla premalo, bilo je po hiši vpitje in zmerjanje.

„Kam si djala?“ vpila je gospodinja. „Kaj si kupila, povej! kaj misliš, da boš vse na bonbonih zapravila? Jaz te naučim!“ In gospodinja jo je prišla za lase in jo pahnila za duri. Malka pa se je tiho zjokala.

„Fej“, je rekel stric, „tako mi povračuješ, še za tobak ni.“

„Ni bilo ljudi, niso dajali, drugih je bilo dosti“, opravičevala se je med solzami Malka.

„Ni res; zajela si“, vpila je gospodinja.

Stric pa ji je verjel. Samo pokašljajal je in molčal; če je bil pa slabe volje, jo je zmerjal, kakor je mogel.

„Ali ne moreš stopiti spred?“ rekla je gospodinja, „raztrganka, da bi te ljudje videli. Kaj misliš, da bo kdo za teboj nosil? Le še enkrat!“ pretila ji je.

Take dni je živela Malka, bridke, težke. Stala je med berači, a ni se mogla privaditi, da bi siloma prosila. No vkljub temu je dobila mnogo več kot drugi, a besede, godrnjanje in pogledi ljudi, aj, kako je to bolelo! Čudila se je včasih, da ji rajše dajo ljudje kot drugim, ki so vpili in peli, molili in celo lajnali. Tiho je molila za dobrotnike in solze hvaležnosti so ji zalivale oči. Cel popoldne je mislila, kaj bo zvečer doma. Ali se jima bo zadosti zdelo, ali ne? Zato je tako hvaležno pogledovala tiste, ki so ji darovali. A njeni tovariši, ki so manj dobili, so jo zmerjali, kadar ni šel nihče mimo.

„Pamž ti tak, kako slepi ljudi! Še enkrat pridi, zapodimo te; delala bi lahko ...“ Njo pa je tudi to bolelo. Ej rada bi bila ostala doma, da bi bila smela. Nikdar se ni mogla privaditi temu, kar je morala ... Kolikokrat je molila, da bi bila rešena, da bi zrastle, služila kruh zase, za strica in za gospodinjo. Vse bi prinesla domov, in življenje bi bilo srečno; celo stricu bi ne bilo treba več delati.

Tako je živela Malka. Vsi so jo zavidali, samo stara ženica ne. Stric je kadil tobak, gospodinja pa si je kuhala čaj z rumom.

II. Med cveticami.

Zvečer je prišla Malka domov. Stric je sedel pred hišo na dvorišču in kadil po svoji navadi tobak, gospodinja pa si je kuhala čaj v kuhinji.

„Ali je bilo dobro?“ oglasila sta se oba obenem ...

Malka je bila tiha in je stresla nabrane krajcarje stricu v pest. Težko ji je bilo pri srcu, kot da jo je pekla vest. Pet krajcarjev je dala svoji stari tovarišici, ker je ona malo dobila. „Ej, ti si mlada“, rekla ji je starka, „kaj se ti mara? Vsakemu se priljubiš in zasmiliš; a mene, staro revo, vsak prezira ...“ Malki se je smilila, ker ji je bila dobra, in ji dala zvečer pet krajcarjev. Zelo dobro se je zdelo starki in rekla je:

„Bog ti daj srečo, dekletce, da bi ne dočakala tega kot jaz.“

Tudi Malki se je dobro zdelo. Včasih ji je težko delo, ko so ljudje dajali njej, a starki nič. Zato se ji je dobro zdelo, mislila je, da je storila svojo dobroto. Rada bi bila dala še več, a bala se je gospodinje in strica ... Zvečer je šla domov, in pekla jo je vest. Spomnila se je, komu nese denar, ki so ga ljudje dali njej. Ko je šla po poljski stezi za mestom, sedla je v travo in se zjokala. Težko ji je bilo beračiti zato, da si gospodinja kuha čaj z rumom. Stricu bi dala, mislila si je, po pravici, ker zame skrbi. Vse bi dala na svetu, da bi bila močna in bi mogla zaslužiti, pa bi lahko z mirno vestjo dala denar tudi gospodinji in komur bi hotela. Tudi ona bi potem dajala drugim revežem, posebno stari beračici, a bi pri tem ne gledala grdo, niti bi ne godrnjala, ampak bila bi prijazna in smejala bi se, da bi vsi videli, da pride iz dobrega srca, iz veselih rok. Kako prijetno bi bilo! Nič več bi ji ne ležal na srcu tisti težki kamen, ki je dozdej še večal njeno nesrečo, ko ji je vedno stalo pred očmi: ljudem kradeš, ki dajejo, da ne vejo komu. Tako je sedela v travi, solze so ji kapale na tla in čutila se je zapuščeno od celega sveta. Pozno je prišla domov. A nečesa se je spomnila. Nekoč je videla deklico, ki je prodajala cvetice. Ozrla se je po travniku in zdelo se ji je, da se ji ponuja tisoče cvetic, ki so ji kazale svoje že orošene glavice, češ: vzemi nas, zate rastemo, lahko nas prodaš! A njej so se smilile revice ... A vse se ji je zdelo, da govori: Ostani pri nas! Malka, ali pa vzemi nas s seboj. — In njej se je skoraj hotelo ostati, ostati tu na cvetoči, pisani trati; govorila bi s cveticami in jim pripovedovala, kako se ji godi. Zdelo se ji je, da bi vse razumele, bolj kot ljudje, ki ž njimi ne more in ne sme govoriti o tem, kar je v srcu. In ker so se

ji zdele tu kot sestrice, so se ji smilile, da bi jih trgala. S težkim srcem je zapuščala travnik in ko je stopila v mesto, mislila je še vedno nazaj na cvetke. Njena duša je sanjala . . . Kako bi bilo to?

Naredila bi šopke, lepe, kot jih je videla nekoč pri vrtnarju, ki je bil stricev prijatelj. Tudi ona bi jih znala tako lepo zvezati in poviti. In šla bi med ljudi in prodajala bi šopke. Vsak bi ji rad dal za šopek krajcar ali dva. Oblekla bi se lepše, da bi se je ljudje ne sramovali, da bi je ne zapodili, ker bi bila umazana ali raztrgana. Morda bi ji gospodinja pustila obleči tisto lepšo obleko, ki jo je bila dala narediti, kot je slišala, iz večje obleke njene matere. Tisto obleko je smela obleči samo v nedelje, ko je šla z gospodinjo k maši; potem pa jo je morala takoj sleči. Popoldne je morala obleči najbolj grdo obleko, da bi ji ljudje rajše dajali. A tista lepa obleka ji je bila že premajhna in tesna. Lahko bi jo večkrat oblekla, da bi ne bila taka. A gospodinja ji ni pustila.

„Kaj“, je rekla, „še prevzetovati hočeš, ti nadlega beraška.“

In če bi gospodinji vse povedala, mogoče bi ji pustila obleči ono lepšo obleko, kadar bi šla prodajat šopke, da bi se ji ljudje ne smejali. Morda bi ne hoteli kupiti, če bi bila grda, raztrgana, ker bi zašla tudi v boljše hiše. Aj, kako bi bi bilo to lepo! Prišla bi k omizju, ponudila šopke, ugajali bi jim in pokupili bi vse in rekli: pa še prinesi! In ona bi jih še naredila, delala bi cel teden, a v nedeljo pa bi prodala vse. In to bi bil zaslužen denar, dala bi ga z lahkim srcem stricu in gospodinji, in mnogo bi izkupila, mnogo. In nihče bi ne godrnjal, ko bi ji plačal, nihče bi je ne zmerjal z beraško nadlego. In kaj še vse! Prišla bi v boljše hiše. Mogoče bi dobila kje tudi kaj dobrih ostankov, da bi jedla še bolje kot gospodinja in stric . . . Kakšno morajo pač jesti bogati ljudje, in pravijo, da niti ne morejo, da vse pusté. In dali bi mogoče njej, da bi nesla tudi gospodinji in stricu, da bi se tudi njima dobro godilo. V kako hišo bi vedno prinašala šopke, bila bi kot domača, spoznali bi ljudje, da ni hudobna, ne obsojali bi je tako, kot takrat, kadar stoji med berači. In tako bi si opomogla. In kaj še potem. Tako je mislila Malka, ko je prišla do hiše zunaj mesta in sta jo vzbudila iz lepih sanj gospodinja in stric z vprašanjem:

„Ali je bilo dobro?“

In ko je dala stricu ves denar, je zavpila gospodinja:

„Tako, meni pa nič? Le čakaj, ne dobiš večerje! Kdo te pa živi, ne hvaležnost beraška, ti!“

„Saj imaš tu“, je dejal stric in ji je dal polovico.

„Meni se najpreje dá“, je rekla gospodinja in z jezo vzela drobiž ter ga vrgla v škatlo, pri tem pa zadela ob burklje in prevrnila čaj po ognjišču. Posoda je padla na tla in se razbila. To je gospodinjo še bolj razkačilo in začela je kričati:

„Tako! To imam za hvaležnost, da sem vaju redila. Poberita se mi iz hiše! Jaz lahko brez vaju živim, če moreta vidva brez mene. Tako me plačujeta na stara leta za mojo dobroto. Čakajta, da vaju drugi dobé, potem bosta videla, kaj sem vama bila jaz. Tako, za večerjo pa kamor hočeta.“ Tako

je vpila in pospravljala ogenj po ognjišču. Stric je vlekel pipo in kašljal prisiljeno. Malka pa se je zopet zatopila v svoje misli in čisto pozabila, da ni večerjala . . . Novi upi in nove nade so ji vstajale v duši, in ko je utihnila gospodinja, sta odšla s stricem spat. V svojih mislih na cvetice je Malka zaspala in še dolgo v noč sanjala, kako hodi s cvetlicami med ljudmi, oni pa kupujejo, smejejo se ji in jo imajo radi; vsi so ji prijazni in povsod je že znana . . . Bogate gospe jo poznajo in jo vabijo, naj še prinese cvetic, in se ji smejejo . . . Vsak ji rad dá krajcar, dva; marsikdo ji pusti cel groš; po gosposkih hišah jo povabijo celo v kuhinje, kjer so same dobre reči . . . In dajo ji vsega, kar je o poldne: torte, pečenke, potic, lepega belega kruha . . . Ona pa hodi med njimi vesela v svoji boljši obleki, ki je bila narejena iz materine obleke, ker ji jo je bila gospodinja pustila obleči, češ: saj ti bo itak kmalu premajhna. Tako sanja Malka. Košarico, kjer so bile prej cvetlice, pa napolni z dobrimi stvarmi, da ponese domu gospodinji in stricu . . . To bosta vesela. (Konec prih.)

Nekaj dobrih svetov za uspešno učenje.

Potekel je prijetni čas oddiha, minile so velike počitke. Zopet nastopi resna doba napornega dela, zopet se polnijo šolski prostori. Koristnejše slike vam zdaj ne more „Vrtec“ staviti pred oči, kakor če vam prijavi sliko pridnega dijaka in še dostavi nekoliko dobrih svetov, kako naj bi vsak učenec izpolnjeval svoje stanovske dolžnosti.

1. Uči se rad in z veseljem! Sicer se splošno povdarja, da je prvi pogoj pri učenju bistra glavica; a izkušnja nam izpričuje, da je za uspešno učenje enako ali pa še bolj treba dobrega srca, odločne volje. Mnogo ljudi, ki so imeli „bistro glavico“, je ostalo v nevednosti, ker se niso hoteli učiti; drugi pa so se povzpeli do velike učenosti, dasi niso bili posebno nadarjeni, ker so se učili z veliko vnemo in pridnostjo.

Hvala Bogu, da nam je ukaželjnost že kolikortoliko prirojena. Človeka veseli, če izvé kaj novega, in čimbolj se množi zaklad njegove učenosti, tembolj raste njegova ukaželjnost. A lenoba je le pregostokrat kriva, da se zanemarja in čimdalje bolj izgublja ta lepa prednost, — ukaželjnost, in se vsled tega opušča učenje. Zato se dobri učitelji zelo prizadevajo, da bi pri učencih vzbudili zanimanje in veselje za učenje. A tudi učenci sami naj v sebi vzbujajo in netijo ukaželjnost. V to svrho naj večkrat pomislijo, da je to njih stanovska dolžnost in da je greh, ako zanemarjajo učenje naj;